

Lesbrief
voor groep
5 t/m 8

LOVE

POEM

EXPRESS

De lesbrief *Lover en andere liefdes*
van de *Poem Express* sluit aan op
het thema van de Poëzieweek 2015:
Met zingen is de liefde begonnen.

Lesbrief

LOVER en andere liefdes van de Poem Express

De Poem Express is spelen met woorden en kleuren. Een kleine gedachte kan zomaar een gedicht of liedje worden. Van dat gedicht of liedje kun je een poster maken. En die gedichtenposter kan het begin zijn van een les die kinderen inspireert gedichten te schrijven.

Opzet lesbrief

De lesbrief *Poem Express* bestaat uit vier lessen. Het digitale portaal poem-express.com/lover is speciaal ontwikkeld voor het digibord. Deze site kunnen kinderen ook individueel of in groepjes bezoeken, zowel thuis als op school.

Les 1: Met zingen is de liefde begonnen

Gericht op het spelen met gedichten

Les 2: Onmogelijke liefde

Gericht op het schrijven van gedichten

Les 3: Liefde op papier

Gericht op het maken van een gedichtenposter

Les 4: Zo klinkt liefde

Gericht op het presenteren van gedichten

Aansluiting kerndoelen

De Poem Express is veelomvattend: het is muziek, taal, recreatief lezen, creatief schrijven, handvaardigheid en gedichten voordragen. De lessenserie van de Poem Express sluit aan bij de volgende kerndoelen van Nederlands en Kunstzinnige oriëntatie:

- De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.
- De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.
- De leerlingen leren om met beelden, taal, muziek, spel en beweging gevoelens en ervaringen uit te drukken en om ermee te communiceren.
- De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Les 1

Lesduur: 1 uur

- Nodig**
- Dichtbundels, tijdschriften en kunstboeken met kleurige platen
  - Poem Express-gedichtenkaart
  - Poem Express-schriftje: *Als ik zing*
  - Muziekinstrumenten, zoals duimpiano, sambaballen, xylofoon, handtrom, wood-block, triangel, tamboerijn

Met zingen is de liefde begonnen

Lesopzet

In deze les gaan leerlingen op verschillende manieren aan de slag met gedichten. Ze lezen gedichten, luisteren naar liedjes, gaan op zoek naar gedichten, en bedenken zinnen of woorden die bij gedichtenposters passen. Tot slot presenteren leerlingen in groepjes een gedicht.

Lesbegin: wat is poëzie

De les begint met een uitzending van *Het Klokhuis* over poëzie. Bijvoorbeeld: Wat is een goed gedicht? Wat voor rijmvormen zijn er en wat is het ritme van een gedicht? Het gedicht *De blauwbilgorgel* van Cees Buddingh', dat in deze uitzending wordt voorgelezen, kun je ook zingen.

Leskern: liedje of gedicht

Gedichten lezen

In de dichtbundel *Als ik zing...* staan gedichtenposters van kinderen en in *Lover* staat werk van dichters en illustratoren. Blader de bundels door op het digibord. Bekijk de plaatjes, stel enkele vragen en lees daarna enkele gedichten.

De blauwbilgorgel als lied:

Link

Uitzending Het Klokhuis

Duur: 14.35 minuten

Link

Enkele voorbeeldvragen

- Wie wil graag een gedicht voorlezen? Waarom heb je dit gedicht uitgekozen?
- Vind je dat de illustratie bij het gedicht past? Kun je ook vertellen waarom?
- Waaraan moest jij denken toen je het gedicht hoorde?
- Wat zou jij tekenen bij dit gedicht?
- Wat voor soort muziek vind je bij dit gedicht passen?
- Kun je dit gedicht ook zingen?

De Mus

Tjielp tjielp - tjielp tjielp tjielp
 tjielp tjielp tjielp - tjielp tjielp
 tjielp tjielp tjielp tjielp tjielp
 tjielp tjielp tjielp

Tjielp
 etc.

Met zingen is de liefde begonnen

Werken met gedichten

Op de Poem Express-gedichtenkaart staan vier opdrachten die bij voorkeur in groepjes van twee worden uitgevoerd. De leerlingen voeren minimaal twee opdrachten uit en kiezen samen een gedicht om te presenteren. Voordat de opdrachten besproken worden, wordt het klankgedicht *De Mus* van Jan Hanlo gelezen, bekeken op YouTube en klassikaal besproken.

Klankgedicht

De Mus:

Zo klinkt *De Mus* in vier talen

Verdeel de klas in vier taalgroepen en geef elke groep een andere expressie-opdracht.

Franse mussen,
 klinken verliefd: *Le moineau* Tchip

Engelse mussen,
 klinken vrolijk: *The Sparrow* Cheep

Nederlandse mussen,
 klinken grappig: *De Mus* Tjielp

Duitse mussen,
 klinken stoer: *Der Spatz* Tschilp

Oefen eerst het gedicht in het Nederlands met het woord 'Tjielp'. Het gedicht bestaat uit zes verschillende 'tjielp-dichtregels'. Als je dit gedicht voordraagt, kun je elke dichtregel een andere klankhoogte en ander ritme geven.

Bijvoorbeeld:

Dichtregel 1:

Tjielp (hoog-kort) tjielp (hoog-kort) - (rust)
 tjielp (laag-lang) tjielp (laag-lang) tjielp (lang lang)

Ook de titel 'De Mus' en het laatste woord 'etc.' (et cetera) horen bij het gedicht. Als de opdracht duidelijk is, wordt het gedicht in vier talen gepresenteerd. Geef als een dirigent de maat aan en begin met de titel van het gedicht. Wijs om de beurt een leerling uit een taalgroep aan, of laat alle leerlingen de titel in de taal van de groep tegelijk zeggen.

Afsluiting: gedichten presenteren

De leerlingen presenteren een opdracht en dragen samen het gedicht voor dat ze hebben uitgekozen. De les kan tot slot afgesloten worden met een optreden van Herman Finkers waarin hij laat horen en zien hoe hij een gedicht schrijft: *Poëzie is zo moeilijk nie.*

Nodig • Poem Express-schriftje: Als ik zing

Onmogelijke liefde

Lesopzet

In deze les luisteren de leerlingen naar liedjes en gedichten, ontdekken ze de verschillen en overeenkomsten tussen gedichten en liedjes en schrijven ze twee of drie korte gedichten. De les wordt afgesloten met het voorlezen van gedichten die in deze les zijn geschreven.

Lesbegin: gedichten zingen

De les begint met het kijken naar een uitzending van *SchoolTV* over gedichten en songteksten. Aan de hand van een paar voorbeelden wordt uitgelegd hoe je van een tekst een liedje kunt maken en dat niet elk gedicht geschikt is om te zingen.

Link

Duur: 2.80 minuten

Poem Express-liedjes

Drie gedichten van de Poem Express zijn op muziek gezet zijn. Lees eerst de gedichten klassikaal voor en luister daarna naar de liedjes. Bespreek in een klassengesprek wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen liedjes en gedichten en filosoofeer over inhoudelijke verschillen tussen liedjes.

Enkele voorbeeldvragen

- Luister je anders naar een gedicht als het gezongen wordt dan als het voorgelezen wordt?
- Vind je dat een gedicht verandert als je het zingt?
- Welk lied gaat over een onmogelijke liefde?
- Welk lied is het meest romantisch?
- Welk lied is waarschijnlijk echt gebeurd?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen een gedicht en een liedje?
- Welk lied of gedicht dat je net gehoord hebt, spreekt je het meeste aan? Kies een tekst uit en schrijf die over in je Poem Express-gedichtenschrift.

Leskern: gedichten schrijven

Een gedicht kan lang en kort zijn, rijmt of rijmt niet. Een gedicht schrijven kan moeilijk, maar ook makkelijk zijn. Een kleine gedachte kan zomaar een gedicht worden. Zelfs als je niet in de 'schrijfstemming' bent of eigenlijk geen schrijver bent: iedereen bedenkt wleens een mooie zin.

In deze les worden twee of drie gedichten klassikaal geschreven. De leerlingen werken eerst op een kladblaadje en schrijven daarna hun gedichten over in hun Poem Express-schriftje. Elk onderdeel wordt afgesloten met het voorlezen van enkele gedichten. Zorg ervoor dat elke leerling aan de beurt komt.

De laatste schrijfopdracht kan uitgevoerd worden door de leerlingen die snel klaar zijn.

Tip: Doe zelf ook mee! Dit is inspirerend voor de leerlingen en het is leuk om te doen.

Onmogelijke liefde

Schrijfopdracht 1: verhaaltje wordt gedicht

Bekijk de korte uitzending over Hans & Monique Hagen. Hierin wordt uitgelegd hoe je van een verhaaltje een gedicht kunt maken.

Schrijf daarna klassikaal in vier stappen een gedichtje. Bespreek elke stap, maar houd het kort. Probeer elke stap in 1 minuut af te ronden.

link

Duur: 2.48 minuten

Stap 1: bedenk onmogelijke paren of verliefde stellen

In de vorige les zijn verschillende gedichten gelezen over onmogelijke liefdes. Een lepel is verliefd op een mes, iemand is verliefd op de winter of een kikker is verliefd op een ooievaar. De leerlingen bedenken zo veel onmogelijke, grappige verliefde stellen of liefdesparen als ze maar kunnen.

Stap 2: schrijf een kort verhaaltje

Maak van de leukste vondst een kort verhaaltje van circa zes regels.

Stap 3: schaven en schrappen

Schrijf het verhaaltje over, maar zet nu de woorden onder elkaar, zodat je de tekst niet meer leest als een verhaal, maar als een gedicht.

Dichtregels zijn vaak kort. Kun je woorden schrappen, zijn er woorden die je kunt omdraaien? Probeer met zo min mogelijk woorden zo veel mogelijk te zeggen.

Stap 4: rijmen mag, maar hoeft niet

Lees je gedicht nog een keer. Loopt het lekker? Mis je een woord of heb je juist een woord te veel? Heeft het rijm nodig of juist niet? Gebruik alleen een rijmwoord als dat het beste woord is om te zeggen wat je wilt.

Stap 5: overschrijven

Ben je tevreden? Schrijf je gedicht over in je Poem Express-schrift.

Tot slot: enkele leerlingen lezen het gedicht voor dat ze geschreven hebben.

Onmogelijke liefde

Ik zoek een woord
Een heel nieuw woord
Een woord dat niemand kent

Ik zoek een woord
Dat zeggen wil
Dat jij de liefste bent

Schrijfopdracht 2:

Ik zoek een gedicht voor jou

Dit gedicht van Hans & Monique Hagen komt uit hun dichtbundel *Jij bent de liefste*. Lees dit gedicht voor en bespreek de schrijfopdracht klassikaal: schrijf een gedicht over je lievelingskleur, lievelingslied of lievelingsvoorwerp of een gedicht met een bijzonder, grappig woord of geluid erin.

Stap 1: Kijk om je heen of doe je ogen dicht en denk aan je lievelingskleur, je lievelingslied, je favoriete voorwerp of ding, zoals een trui of een grappig of bijzonder woord of zomaar een vrolijke gedachte die in je opkomt.

Stap 2: Schrijf dit lievelingswoord(en) of deze vrolijke gedachte op.

Stap 3: Ga op zoek naar woorden die daarbij horen.

Voorbeeld 1: lievelingstrui, groen, gekrompen, poppentrui.

Voorbeeld 2: parkiet zoekt papegaai, kleur geen bezwaar, groot maar klein mag ook, geen hoogvlieger, goede zanger.

Stap 4: Bedenk een titel die bij de woorden past. De woorden 'ik zoek' kunnen daarin voorkomen.

Bijvoorbeeld: 'Ik zoek rood' of 'Ik zoek een hart voor jou' of 'Ik zoek niets...'

Stap 5: Maak van de woorden dichtregels en schrijf elke regel op een strookje papier.

Stap 6: Lees de regels die je geschreven hebt. Zit er een gedicht in als je ze onder elkaar legt? Moet je woorden toevoegen of schrappen? Kun je van je gedicht een liedje maken?

Stap 7: Wie klaar is, schrijft het gedicht over in het Poem Express-schrift.

Tot slot: enkele leerlingen lezen het gedicht voor dat ze geschreven hebben.

Extra schrijfopdracht 3:

Liefdesbrief

Op de Poem Express-gedichtenkaart staan het klankgedicht *De Mus* van Jan Hanlo en twee beeldgedichten: *Liefste*, een liefdesbrief met kruisjes als kusjes, en *Nachtlied van de vis*. De leerlingen kiezen een van deze gedichten uit en schrijven een beeld- of klankgedicht als antwoord naar bijvoorbeeld

de liefste, de mus of de vis. Het leukste is het als dit antwoord niet hetzelfde is als de voorbeelden: dus niet een verliefde hond die alleen 'waf, waf' zegt. Stimuleer de leerlingen een clou of een grappig antwoord in het gedicht te verwerken. Bijvoorbeeld: waar is een mus bang voor of waarnaar verlangt de mus, wat is het jaargetijde?

Schrijftip: schrijf zo veel mogelijk ideeën op en maak van de beste een klank- of beeldgedicht.

Afsluiting

Bedenkt samen met de leerlingen een passende afsluiting. Bijvoorbeeld het klassikaal voordragen van een van de gedichten die net geschreven zijn of een presentatie of toneelstukje van het gedicht *De Mus* van Jan Hanlo in meerdere talen.

De les kan afgesloten worden met de Poem Express-quiz *Test je Quiz talenknobbel*.

Les 3

Lesduur: 1,5 uur

- Nodig**
- Poem Express-schrift
  - Schetsblok
  - Groot wit stevig papier: A3 of groter
  - Schilder- en tekenspullen
  - Voor de tekst: stempels, computer, tijdschriften, zwarte pen

Liefde op papier

Lesopzet

In deze les beoordelen de leerlingen gedichtenposters en maken ze een poster van een van de gedichten die ze in de vorige les hebben geschreven.

Lesbegin: werk beoordelen

Bespreek aan de hand van enkele beoordelvragen de bundel met gedichtenposters. Stimuleer de leerlingen kritisch naar het werk van anderen te kijken; niet door het af te kraken, maar door te zeggen wat ze mooi vinden en waarom en suggesties te geven over wat het werk nog beter zou kunnen maken.

Dit klassengesprek is zowel gericht op het beoordelen van het werk van anderen, als op het verkrijgen van inspiratie voor het maken van een gedichtenposter.

Indien er weinig tijd is, kunnen deze vier posters met elkaar vergeleken worden:

pagina 1: Als ik zing;

pagina 2: Er was eens een kikker;

pagina 8: Ik lach zwart;

pagina 9: Ik zit onder een boom.

Enkele voorbeeldvragen:

1. Welke gedichtenposter(s) kun je goed lezen en welke niet?
2. Welke gedichtenposter(s) wil je meteen gaan lezen en welke niet?
3. Welke gedichtenposter lijkt het meest op een tekening?
4. Welke gedichtenposter vind je het meest verrassend?
5. Welke gedichtenposter is voor jou een goed voorbeeld? Welke techniek wil jij voor je gedichtenposter gebruiken? Tekenen, schilderen, collage of een combinatie?

*Op het wedstrijdportaal poem-express.com/wedstrijd staan de beoordelvragen van de Poem Express-jury.

Liefde op papier

Leskern: de gedichtenposter

Van idee naar schets

Er zijn ontelbaar veel technieken te bedenken om een gedichtenposter mee te maken. Maar vooral belangrijk is dat de leerlingen een beeld uitwerken dat bij het gedicht past en dat de tekst goed leesbaar is. Bespreek klassikaal hoe je bij je gedicht een beeld kunt vinden om uit te werken.

Stap 1: Lees het gedicht of de dichtregel waar je een poster van gaat maken.

Stap 2: Schrijf steekwoorden op die bij je gedicht passen, dit kunnen ook dingen zijn die niet in het gedicht staan.

Stap 3: Maak veel kleine snelle schetsen van beelden en details die bij je gedicht passen en spontaan in je opkomen.

Stap 4: Bedenk waar en hoe je de tekst op de poster zet. Maak hier een schets van.

Tip: Kinderen ruilen van gedichten en doen deze opdracht tot stap 4 nog een keer. Ze geven elkaar nu tips. Dit kan verrassend zijn en leiden tot nieuwe inzichten.

Stap 5: Kies een schets uit en teken die vergroot na op een A3-tekenvel.

Stap 6: Bedenk waar en hoe je de tekst op de poster gaat zetten.

Enkele tips:

- Geprinte tekst in een vorm geknipt of als losse dichtregels in het beeld verwerkt;
- Gestempelde tekst of geknipte letters uit tijdschriften;
- Handgeschreven; duidelijk en goed leesbaar met een pen of stift waarmee je mooi kunt schrijven.

Van schets naar poster

Stap 1: Werk met een potlood de schets uit op een stevig vel papier.

Stap 2: Schrijf of typ de tekst over op een apart blaadje in de vorm die past bij de schets of schrijf de tekst op het tekenvel. Staat er een fout in de tekst? Schilder er dan later overheen of plak het juiste woord eroverheen. Een fout kan ook leiden tot nieuwe ideeën. In de schetsfase is een fout makkelijker te herstellen dan tijdens het maken van de definitieve versie.

Stap 3: Maak de poster af. Zorg er bij vastgeplakte tekst voor dat deze echt goed vastgelijmd is.

Afsluiting

De les wordt afgesloten met een korte presentatie van elke gedichtenposter.

- Nodig**
- Poem Express-werkblad: *Gedichten op muziek*
  - Attributen voor het maken van muziekinstrumenten
  - Opnameapparatuur: fototoestel of videocamera

Zo klinkt liefde

Opzet

De Poem Express kan op verschillende manieren afgesloten worden. De afsluiting kan groots aangepakt worden, maar ook klein en intiem. Belangrijk is dat elk werk aandacht en applaus krijgt. De eindpresentatie moet een feest zijn voor iedereen.

Leskern: gedichten op muziek

Op het Poem Express-werkblad *Gedichten op muziek* staan tips voor het maken van muziekinstrumenten. De leerlingen gaan in groepjes aan de slag en kiezen een gedicht uit dat ze willen presenteren. Bespreek vooraf het werkblad klassikaal en geef enkele suggesties voor het presenteren van de gedichten.

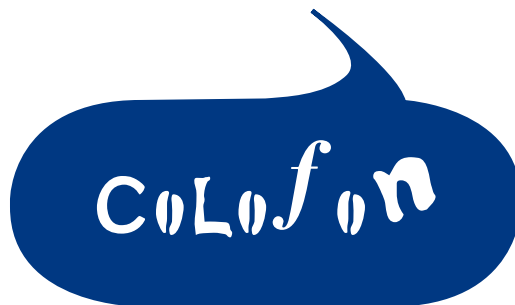
Slotpresentatie

Neem de presentatie van de gedichten op, zet het resultaat op YouTube en deel de link met de Facebook-pagina van de Poem Express. Kijk voor inspiratie ook op de andere portalen van de Poem Express en op YouTube. Daar staan verschillende presentaties van de Poem Express.

Postbus 23199, 3001 KD Rotterdam NL
Telefoon: +31 (0)10-4767381
E-mail: post@poem-express.com

Samenstelling en teksten: Jet Manrho
Eindredactie: Cynthia van der Hoogte
Vormgeving: Yvonne Carels
Lithografie: Marc Gijzen
Realisatie digitaal portaal: Xander Wiersma

Internationale collectie

De internationale collectie gedichtenposters van de Poem Express is overgedragen aan Museum Of The Image (MOTI) in Breda. Dit museum beheert nu deze unieke collectie en maakt zo af en toe een Poem Express-expositie. Zie ook: www.motimuseum.nl.

Poem Express 1992-2017

Het archief van de Poem Express is een schatkamer en een bron van inspiratie voor (digitaal) lesmateriaal. Het is de ambitie om het 25-jarige jubileum van de Poem Express in 2017 te vieren met 25 digitale portalen. Via de Facebook-pagina van de Poem Express worden nieuwe portalen aangekondigd.

Het digitale portaal *Lover* is gemaakt in samenwerking met Stichting Autoped en is tot stand gekomen dankzij een bijdrage van o.a.: Stichting Bevordering van Volkskracht, Prins Bernhard Cultuurfonds, Van Leeuwen van Lignac Stichting.

Niets uit deze digitale uitgave mag overgenomen of verveelvoudigd worden op welke wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2015 Poem Express / Autoped, Rotterdam NL

www.poem-express.com

